

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inezemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVI - N. 8 (324)

Udine, 30. aprila 1965

Izhaja vsakih 15 dni

V GRAJSKEM SALONU NEKDANJEGA FURLANSKEGA PARLAMENTA

PROSLAVA DVAJSETLETNICE OSVOBODITVE

Svečanosti so se udeležili poleg furlanskih parlamentarcev tudi vsi župani videmske pokrajine z občinskimi prapori in zastavami - Pomembni govori bivših voditeljev odporiškega gibanja Solarija, Lizzera in predsednika dežele Berzantija

V nedeljo, 25. aprila so po vsej Italiji dostojno proslavili 20-letnico osvoboditve. Tudi v Furlaniji, kjer je bilo odporiško gibanje zelo močno, se je vršila cela vrsta manifestacij. Vrata zgodovinskega salona furlanskega parlamenta na videmskem gradu so se ta dan na stežaj odprla in tam so se zbrali vsi furlanski župani ter številne politične in vojaške oblasti, da so skupaj proslavili dvajsetletnico odporiškega gibanja in osvoboditve. Prav na tem zgodovinskem mestu je predsednik

deželnega odbora dr. Berzanti držal uradni govor manifestacije. Pred njim so govorili videmski župan profesor Bruno Cadetto, podtajnik notranjega ministrstva Ceccherini, ki je predstavljal vlado, namestnik poveljnika italijanskega odporiškega gibanja senator Fermo Solari in poslanec Mario Lizzero.

Cerimonija se je pričela s polaganjem lovorjevega venca pred spomenikom padlih na trgu svobode (Piazza Libertà), kjer se je že zbrala velika množica ljudi, nato pa so odkorakali vsi udeleženci na mestni grad. V parlamentnem salonu so namestili prapore vseh furlanskih občin v polkrogu okoli mize, za katero so sedele oblasti.

Najprvo je govoril župan, ki je kot predsednik odbora za proslavo dvajsete obletnice osvoboditve pozdravil v imenu mesta vse prisotne, nato pa je govoril o gradnji novega spomenika posvečenega osvobodilni borbi in pozval vse parlamentarce, naj intervenirajo pri vladi, da bi prišlo do čimprejšnje realizacije.

Nato je podtajnik za notranje zadeve Ceccherini prečital poslanico predsednika republike Saragata, ki jo je ta ob priliki svoje izvolitve namenil italijanskemu ljudstvu.

Senator Solari je pohvalil iniciativo za gradnjo tega spomenika na trgu 26. Julija in med drugim tudi dejal: «Danes praznujemo tukaj demokracijo, sad osvobodilne borbe, borbe, ki je bila demokratična, kot smo jo hoteli. Odporiško gibanje se je rodilo torej kot spontano gibanje ljudstva, ki se je moralno in politično uprlo proti fašizmu.»

Novo stvarnost mora dobro premisliti današnja generacija, da bo pravilno razumela dejanja svojih očetov. Bivši poveljnik furlanskih garibaldincev poslanec Lizzero je govoril o političnem pomenu osvobodilne borbe in tudi podčrtal, da proslavljajo sedaj obletnico odporiškega gibanja tudi šole, kar znači, da ga je zgodovina dobro ocenila in da ta drugi risorgiment ne more iti kar tako mimo. Končno je predsednik deželnega odbora Berzanti s svojim govorom zaključil cerimonijo in dejal: «Odporiško gibanje je v Furlaniji z bolečino in krvjo zapisalo stran zgodovine, katero se ne bo moglo nikdar pozabiti in je čas ne bo obledel, ampak jo bo napravil še bolj živo in sveto.»

Poleg zgoraj omenjenih osebnosti so bili prisotni še: videmski prefekt dr. Sandrelli, kvestor dr. Capitaneo in njegov namestnik dr. Cataldi, poslanci Armani, Bressani, Biasutti, Fortuna, Marangone, Barbina, Pellegrini in Beltrame, razni zastopniki vojaških oblasti, šolski skrbnik dr. Liuzzi, nosilec zlate medalje msgr. Aldo Moretti, vdova nosilca zlate medalje Zamorani, brat nosilca zlate medalje Forgiarini, mati padlega nosilca zlate medalje Maria Cristina Berghinz, glavni tajnik občine dr. Fiorentino in še nešteto drugih.

Druge cerimonije za proslavitev 20-letnice osvoboditve so se vršile tudi v Cervinjanu, Comeliansu, Martignacu, Campofornidu in Tolmezzu, kjer so ob tej priliki imenovali vojašnico 8. alpskega regimeta «Julije» po padlem borcu za svobodo, odlikovanem z zlato medaljo, Renatu Del Dinu iz Vidma.

Pogled na množico ljudi na Trgu Svobode v Vidmu, ki se je udeležila proslave ob priliki 20-letnice osvoboditve

POGAJANJA SO V TERU

Morda bodo res rešili problem predelave rabeljske svinčene rude

Izkopano rudo v Rablju naj bi pošiljali v celjske topilnice «Cinkarne,, , ker so bližje in opremljene z najmodernejšimi napravami, namesto v Sardinijo ali v Bergamo, kamor jo nameravajo pošiljati v predelavo

Zvedeli smo, da so v teku pogajanja med Slovenijo in deželo Furlanija-Juljska Benečija, ki zadevajo vprašanje predelave rude (svetlica in cink), ki jo kopljejo v znanih rabeljskih rudnikih v Kanalski dolini, katere sedaj upravlja A.M.M.I., podjetje z državno udeležbo s sedežem v Rimu. Isto podjetje upravlja tudi manjše rudnike svinca in svetlice na Sardiniji in pokrajini Bergamo.

Rabeljsko rudo so vedno in jo še pošiljajo v inozemske topilnice (Avstrijo, Poljsko in Nemčijo), ker ni v Italiji tovrstnih topilnic. Sedaj, ko so prišli rabeljski rudniki pod državno upravo, nameravajo rimske oblasti zgraditi topilnico na Sardiniji, kjer naj bi se koncentri-

rala ruda vseh treh rudnikov. Deželne oblasti Furlanije-Juljske Benečije temu nasprotujejo, ker bi hotele, da se topilnica postavi v Furlaniji, saj so rabeljski rudniki največji in država jih ima le v začasni upravi in bi morali priti pod deželno upravo, kot to določa člen 5 posebnega statuta avtonomne dežele, ki pravi med drugim, da ima dežela ob spoštovanju splošnih meja, navedenih v členu 4 (zakonodajna oblast) in v skladu s temeljnimi načeli, ki jih določajo državni zakoni glede poedinih področij, zakonodajno oblast tudi na področjih rudnikov, kamolomov itd. Naj povemo, da je podjetje z državno udeležbo A.M.M.I. prevzelo pred dvema letoma pod svojo

upravo te rudnike le začasno, ker je avtonomna dežela Furlanija-Juljska Benečija začela delovati kasneje.

Topilnice «Cinkarne» v Celju (Slovenija) so mnogo bližje in so tudi opremljene z najmodernejšimi napravami za topljenje tovrstne rude. Dokler ne bodo zgrajene topilnice v Furlaniji, bi bilo mnogo bolj prikladno pošiljati rudo v Celje kot na Sardinijo — in prav za to se pogajajo oblasti obeh dežel — kjer jo nameravajo šele graditi. V znani «Cinkarni» v Celju že topijo enako rudo, ki jo izkopavajo v mežiških rudnikih in so v preteklosti že topili tudi rabeljsko rudo. To je bilo pred prvo svetovno vojno, ko je spadala Kanalska dolina pod Avstrijo.

POLOŽAJ V VIETNAMU SE VEDNO ZASKRBLJUJOC. To dokazuje že samo dejstvo, da je predsednik ZDA Johnson odpovedal vse napovedane obiske v tujini v prihodnjih treh mesecih. Napadi Američanov na Severni Vietnam se naglo stopnjujejo. V Washingtonu trdijo, da gradijo v bližini Hanoia šest ramp za sovjetske raketne izstrelke, ki dosežejo baje višino 30 kilometrov. Razširila se je vojna tudi na morje. Sekretar CK severnovietnamske komunistične partije je obiskal Peking in odšel na razgovore v Moskvo. Peking ne mara, da bi ga obiskal posebni odposlanec britanske vlade Walker, ne mara tudi obiska generalnega sekretarja OZN U Tanta. Enako je odgovoril tudi Hanoi.

Glede možnosti pogajanj o miru v Vietnamu smo torej še zelo daleč. Washington pravi, da ima ključ v rokah Hanoi, Peking odgovarja, da je ključ v Washingtonu. Končno je povedal svoje tudi Hanoi. Predsednik severnovietnamske vlade ponuja načrt v štirih točkah kot podlago za najčvrstejšo politično rešitev vietnamskega problema. Predvsem je po tem načrtu treba spoštovati ženevski sporazum, v duhu katerega bi se morale ZDA umakniti iz Južnega Vietnama in pretrgati vojaško zvezo z njim. Potrebno je spoštovati vojaške klavzule ženevskega sporazuma, ki prepušča, da bi se tako Severni kot Južni Vietnam povezala z vojaškimi pakti in da bi bila v njih tuja oporišča in tuje čete. Notranje zadeve Južnega Vietnama morajo rešiti Južni Vietnamci sami v skladu s programom fronte nacionalne osvoboditve, brez vmešavanja od zunaj. In končno, miroljubno združenje Vietnama morajo doseči Vietnamci obeh področij brez zunanje vmešavanja.

ITALIJANSKI DRŽAVNIKI V WASHINGTONU. Ministrski predsednik A. Moro in zunanji minister A. Fanfani sta bila na obisku z Združenih ameriških državah. V Washingtonu sta imela važne razgovore s samim predsednikom Johnsonom in zunanjim ministrom Deanom Ruskom. Sestala sta se tudi z ministrom za narodno obrambo McNamara, s katerim sta govorila o vprašanju jedrskega oboroževanja v Evropi. O teh sestankih je bilo izdano uradno sporočilo, ki pravi, da sta Johnson in Moro izrazila svojo veliko zadovoljstvo, da se njihovi pogledi strinjajo glede pomena, da se zgradi združena Evropa v okviru Atlantske skupnosti. Atlantska zveza naj bo orodje predvsem za ohranitev miru in svetovnega ravnovesja. Obe vladi sta za mednarodno sodelovanje in za zagotovitev blaginje vseh državljanov ter uporabo demokratičnih načel in za socialno pravičnost. Moro je izrazil «popolno razumevanje» za ameriško politiko v Aziji.

PAPEŽ ZA SPORAZUMNO REŠITEV VIETNAMSKE KRIZE. Na veliko noč je papež z balkona nagovoril velikansko množico vernikov, ki se je zbrala na trgu sv. Petra. «Napočil naj bi dan», je dejal, «ko bi bili rešeni vsi spori med narodi ne s silo orožja, temveč s pametnimi pogajanjmi; vojne in gverile naj bi se zaključile s konstruktivnim bratskim sodelovanjem.»

OBISK PREDSEDNIKA TITA V ALŽIRIJI. Zaključil se je nadvse uspešno obisk Tita v Alžiriji. Z gostiteljem Ben Belo sta podrobno proučila dvostranske odnose in vsa ključna svetovna vprašanja v obdobju od kairske konference do danes. Obe strani sta izrazili pripravljenost, da uvrstita in obogatita stike, kjerkoli so za to ugodni pogoji in obojestransko zainteresirani.

Pereča svetovna vprašanja sta voditelja obravnavala v luči politike nepovezanosti in delovanja nevezanih držav v novih pogojih. Prišla je do izraza enakost oziroma velika podobnost pogledov. Na vseh razgovorih in javnih zborovanjih sta oba državnika odločno obsodila politiko sile.

Prvi Maj

Dolga stoletja delovni človek ni imel nobenih socialnih pravic. Delo je bilo zaničevalno, delavec je bil navadno orodje svojega denarnega gospodarja. Delovni človek se je boril in z uporabo v srcu prenašal jarem socialnega suženjstva. Šele leta 1889, ko je bila ustanovljena II. Internacionala, je bila priznana vrednost dela in delavca kot polnopravnega človeka.

S tem je bila dana delavskemu gibanju trdna osnova in polet. Na socialističnem kongresu v Parizu leta 1890 je bil sprejet sklep, da se po vsem svetu praznuje prvi maj kot praznik dela. Ta dan naj delavci izpovedo svoj nazor o družbi, ki mora biti zgrajena na socioloških osnovah in naj bo to simboličen odraz delavskega gibanja vse odtlej, ko so se delavci začeli boriti za osemurni delavnik in so morali svoje skromne zahteve plačati z življenjem.

Delavski praznik je bil sicer ustanovljen, ni pa bil priznan in uzakonjen. Uveljaviti ga je bilo treba s trdim bojem tistih neupogljivih ljudi, ki se verovali v ideale človeštva. Ta boj je trajal vse do današnjih dni in marsikje še traja. Misel na prvi maj kot delavski praznik in praznik pomladi delavskega gibanja, je bila preganjana z orožjem, a ni več zatonila. Če se je kje umikala, je drugod zmagovala in bo zmogala povsod po svetu, ker spominja na težke zmage v boju za pravičnejše družbeno sožitje.

Prvi maj kot delavski praznik je povezan z usodo vseh, ki si v potu svojega obraza služijo svoj vsakdanji kruh. Ta dan je v bistveni zvezi z zmago socializma kot ideje in v težnji po dokončni politični in gospodarski ureditvi

Delavski praznik prvi maj je kot simbolična luč, ki kaže pot v svet, ki ne pozna izkoriščanja ne nasilja, v svet resnične srčne kulture in človečnosti. Prav to nam daje upanje, da se nikdar več ne bo vrnila med nas sramota preteklosti, da so daleč zatohile možnosti krvavega zločinstva nove vojne, ki smo jih nedavno preživeli in jih še danes doživljajo narodi, ki rušijo temelje krivičnih imperialističnih sistemov.

Zato homo letos praznovali prvi maj, delavski praznik in simboličen dan pomladi naprednega razreda, v znamenju miru in s tem geslom se pridružujemo delovnim množicam v velikanski bitki za socialno pravičnost vseh delavcev sveta.

VSE PO STAREM V NAŠIH HRIBOVSKIH VASEH

Komun Tipana je med najbolj zapuščenimi

Mogoče je, da se včasih kaj doseže, če se tolče in še tolče po žeblju. Na primer naš list, ki se že več let neprestano tolče za popravilo vaških pokopališč (več kot 40 let jih ni nihče popravil), more končno povedati, da je bilo to vztrajno zanimanje, vsaj teoretično, poplačano z dodelitvijo 25 milijonov lir, ki jih bo prispevala država.

Zeleti bi pa, da bi tudi drugi problemi, veliki in mali, prišli naprej z ugodno rešitvijo. Obstojajo problemi, ki bi morali biti na vsak način

Nobenega patrimonialnega vira - Mreža komunskih cest je ena najboljše v pokrajini in za njeno vzdrževanje ni sredstev - Več kot polovica ljudi po svetu - Končno bodo uredili pokopališča

rešeni in bi prav lahko bili, če bi oblasti — komunske, pokrajinske, deželne in državne — pokazale več zanimanja in dobre volje. Predvsem mislimo, da so bili delavnosti in zvesti ljudje, ki niso zahtevali drugega kot delo na domačih tleh.

Potem pridejo na vrsto ceste (komun Tipana beleži zopet nov zastoj v svoji že skromni dejavnosti zaradi snega, ki je zapadel v drugi polovici aprila: 50 cm v Platiščih, 40 cm v Brezjah, 45 cm v Prosnidu), katerih je pod upravo komuna vsega skupaj kar 38 km, od teh 6 km vaških. V videmski pokrajini ima Tipana najširšo cestno mrežo.

Glede goraj omenjenih cest se mora človek zares začuditi, ko izve, da je dal komun na razpolago za njihovo vzdrževanje samo enega cestarja. Kaj je mogoče, da more en sam človek, pa četudi je najmočnejši in najkrepkejši, vestno skrbeti za vzdrževanje 38 km cest visoko v hribih, ki so neasfaltirane

in težavne, posebno v zimskem času, ko bi morali biti stalno v pogonu snežni plugi? Vasi Platišče, Brezje in Prosnid so bile letošnjo zimo več tednov odrezane od sveta, ker ni bilo dovolj moč in primernih sredstev, da bi odprli ceste. Avtobus, ki povezuje te hribovske vasi z dolino, ni vozil skoraj celo zimo.

Predno gremo naprej prinašamo odstavek, ki smo ga povzeli iz poročila komunskega odbora, ki je bilo priloženo k proračunu za leto 1965: «Zaradi slabih povezav, zaradi posebne geografske lege in revščine, v kateri je primorano živeti prebivalstvo, se more komun Tipana prištevati med najbolj revne komune pokrajine, tako da je slika, ker ni patrimonialnih virov, ker so slabi dohodki od davkov in istočasno čakajo nešteta dela na izvedbo, vse drugo kot zadovoljiva».

Govorili smo o starih in zapuščenih pokopališčih, ki jih bodo sedaj uredili, vsaj tako upamo. Povedati pa moramo, da je nujno potrebno urediti tudi razsvetljava, ki je skoraj povsod nezadostna ali je pa sploh ni. Pomislimo, da je bila obstoječa električna napeljava zgrajena šele po tej zadnji vojni in to z ostanki materiala, torej slabim, ki so ga zapolnili umikajočim okupatorjem. Lesene drogeve, katere je dalo domače prebivalstvo

skupno s prostovoljnimi delom, bo tudi treba vse zamenjati. Za izboljšanje električne napeljave bi se moglo prositi novo državno električno ustanovo ENEL, ki je pred nedavnim nasledila privatno družbo, ki je bila lastnik te linije.

Mogli bi naštetati še mnogo, a zaenkrat naj svetujemo le, da je nujno potrebno pospešiti vsako iniciativo, ki bi dajala možnosti dela v vsem komun in v toliki meri, da bi se ustvarile baze za konkretno ekonomsko obnovo, ki bi mogla edina zaustaviti emigracijo, zaradi katere se izpraznjuje vasi in doline.

Zaenkrat bi se moglo poskrbeti tudi za ureditev komunskega sedeža in ga primerno razširiti. S tem bi si komun pridobil ugled, brezposelnosti pa delo. Druga važna perspektiva dela bi bil Most čez Nadižo, ki je obenem mejnik med Italijo in Jugoslavijo. O tem vprašanju smo že mnogo pisali in naleleti vedno na odobravanje. Ta most povezuje, oziroma bo povezoval, ko bo dograjen, komun Tipano z breginjskim kotom in Kobariško. Čezenj bi se pa moglo vzpostaviti tudi avtobusno progo, kar bi seveda pripomoglo, da bi vsa Krnahtska dolina in zlasti zapuščenosti in otožne vasi Platišče, Prosnid in Brezje, izšle iz osamljenosti.

Blagovna izmenjava med Jugoslavijo in Italijo

V zadnjih desetih letih obseg jugoslovansko-italijanske blagovne menjave stalno narašča. Lani se je dvignil za 12,9 odstotka na skupno vrednost 191,4 milijarde lir. Pri tem se je zlasti povečal italijanski izvoz v Jugoslavijo, in sicer za 54 odstotkov, medtem ko je jugoslovanski izvoz v Italijo tokrat nazadoval za 16,5 odstotka.

S tem je prišla lani v blagovni menjavi med obema državama Jugoslavija v pasivo, medtem ko ji bila leta 1963 Italija v pasivi. Jugoslovanska pasiva znaša 28,4 milijarde lir, italijanska pa je znašala 26,4 milijarde lir. Z lanske blagovno menjavo je bila Italija na celokupni ugoslovanski zunanji trgovini udeležena s 13,9 odstotka.

Italija je lani svoj izvoz v Jugoslavijo povečala predvsem na področju industrijskih proizvodov in vozil. Skupna vrednost tega izvoza se je dvignila od 27,4 na 44,4 milijarde lir. Znatno, in sicer za 9 milijard lir, se je dvignil tudi italijanski izvoz kemičnih proizvodov na jugoslovanska tržišča, katerega vrednost je znašala 21,8 milijarde lir. Z izvozom v Jugoslavijo je lahko zadovoljna tudi italijanska mehanična industrija, ker ga je lani povečala za 7,9 na 31,3 milijarde lir.

Glavno jugoslovansko izvozno blago na italijanski trg so tudi lani bili kmetijski pridelki, izdelki prehranjevalne industrije in les. Čeprav je lani Jugoslavija izvoz tega blaga zmanjšala, ga je izvozila v Italijo še vedno v vrednosti 40 milijard lir. Izvoz goriv in sorodnih surovin je dosegel vrednost 21,7, izvoz industrijskih izdelkov pa 11,7 milijarde lir.

Kateri so bili emigranti leta 1562 iz Rezije in kaj so delali

V septembru leta 1562 je šlo okoli 60 emigrantov iz Rezije v Avstrijo in na Češko. Samo od teh so ostala imena v sodnijskih dokumentih Možnice:

Ioannes od Florijana Musiccha iz Osojan, Domenico od Petra Dulina s Stolbice, Anton Stris z Njive, Simon z Njive, Zuan Leonardo Clement, Christan Tusur, Martin od Florijana Soye, vsi iz Bele; Baldesar de Thomat Naida, Cancian de Comet, Valent in Anton de Domenico Lonardo, vsi iz Njive.

Trgovcu Esaiasu Schöntonu iz Waidhofna v Dolenji Avstriji so ostali dolžni za kramarijo Tomaz Kesler iz Bele, Tomaz Beliner iz Bele, Leonhard Weiss-Belina iz Bele, Blaž Sernan s Stolbice in še nekateri drugi.

Leta 1568 je pisal po latinsko Rezijan Domenik Vinc iz Prage materi Uršuli v Belo. Pravi, da ni ničesar dolžan Petru Micelu iz Bele. Njegovi ženi in otrokom je dobro in njegova trgovina gre tudi dobro.

Ti razni rezijanski emigranti pišejo, da so dolžni ali pa, da so jim drugi dolžni: Bastijan Micel iz Bele je leta 1571 pisal v Wagramu v Avstriji, da je dolžan 6 forintov, ki mu jih je dal Iacobo Micel iz Bele, leta 1575 piše Dominik Belina iz Bele, da mora vrniti nekemu Cavalettu 8 rajnišev, ki mu jih je dal v Waidhofnu v Avstriji, leta 1577 potrjuje Jaka Micel, da mora vrniti Jaki Chossu 7 tolarjev, za priči sta bila Kristof Lungino in Zuan Battista iz Revije, a dokument so napisali v Dasnicah na Češkem.

Leta 1582 je Stefan od Furtina Lughina iz Bele napravil testament, da zapušča sinu Kristjanu manjši del premoženja. Tako se vrstijo pisanja in pričevanja o posojenem denarju leta 1584 od Zan Battista, ki je potoval kot kramar z dvema hlapcema, (famei) in tremi konji; leta 1587 je bil neki sporazum med Zuanom Mizel iz Bele in Zuanom Antonom Basel iz Resiutte, a pisal jima je gvardijan samostana Fra Francesco v Beljaku; leta 1589 je Matej Cus iz Bele izjavil, da je dolžan Zuanu Pitocchu 60 forintov; 12. novembra je pisal

Kristofor Zechinali Valent iz Bele, da je dolžan Stefanu Bilini iz Bele, ki je stanoval v Pragi, 113 rajnišev. V Pragi je takrat obstajala posebna kolonija Rezijanov. Leta 1590 je Zorzi Chus v Ivančici na Češkem izjavil, da dolguje bratoma Nicolau in Antonu Valent iz Bele 11 rajnišev. Na sodnji v Brnu, glavnem mestu Moravske, so leta 1590 potrdili, da je leta 1584 umrl Ludovigo Caballat, trgovec z železnino, a je nato zmanjkal denar in so nastopili sorodniki iz Bele s svojim zastopnikom Nikolajem Valentinom. V skladišču umrlega Ludovika so ugotovili poleg njegovih oblek 5 škatel za lesene žlice, sode za železnino, dve butari železa imenovanega verzella, 200 funtov težke deske in platno za postavljanje stojnic. Leta 1602 izjavlja Stefan Billina, meščan v Pragi, da je prodal vrt bratoma Gregorju in Stefanu Cus iz Bele. Priči Georgij Iacomin iz Bele in Sebastijan Micel z Njive.

Ti 400 let stari dokumenti iz moženske opatije nam dajo misliti ne samo, da morajo Rezijani že več kot 400 let emigrirati, če hočejo živeti in obstati s svojimi ženami in majhnimi otročiči, ampak tudi, da se štiristo let ni našla nobena oblast, ne fevdalna in ne cerkvena od patriarhov in moženske opatije in ne civilna oblast Beneške republike, pa skoro sto let Avstrije in spet sto let Italije, da bi pomagala, da bi tako naredila, da ne bi bilo treba emigrirati.

Okoli 500 let, to je pol tisoč let emigrirajo naši ljudje iz Rezije, emigrirajo najbolj zdravi in močni, doma pa ostajajo stari in bolni in nesposobni. To se v stoletjih pozna in zato se ni čuditi, da so te uboge, stare ljudi imeli za «zotici», da je pomenila beseda rezijan, rosean, zmerjanje in so to bridko vsi občutili. Tudi na «karnjele» v Karniji so zaradi divjih hribovskih krajev gledali zaničevalno in ravno tako so bili «šklafe» v Nadiških dolinah in v Teru zaničevani.

Ni se čuditi, da so morali naši ljudje v hribovskih dolinah, zlasti v Reziji, hoditi v Furlanijo in si tam pomagati, kakor so ve-

deli in znali ter so mnogi beračili, kakor izhaja iz dokumentov in kakor opisuje s pretresljivimi verzi pesem pesnika D. Barnabe: «La povera» iz leta 1853 v «Strena friulana pel 1855», kjer je naslikana rezijanska beračica.

Zdaj našim ljudem ni treba več beračiti, ker odhajajo moški in ženske v emigracijo, kjer lahko dobijo dobro plačano delo.

Toda glavni petstoletni problem Rezije in vseh drugih naših dolin ostaja: vsi zdravi na delu v tujini.

Turizem v Jugoslaviji stalno narašča

Turizem je po številu turističnih nočitev v jugoslaviji v skokovitem naraščanju. Od 9,14 milijona nočitev leta 1953 se je število turističnih nočitev do lani povzpelo na 30,52 milijona. V odstotkih izraženo znaša torej porast števila nočitev v 12 letih 223 odstotkov. Samo v zadnjih treh letih je število turističnih nočitev naraslo za 26 odstotkih izraženo znaša torej porast za 14 odstotkov.

Še močneje kot turizem pa splošno narašča v Jugoslaviji inozemski turizem. Ena tretjina lanskih turističnih nočitev je namreč odpadla na inozemske turiste. Leta 1953 je njihov delež znašal komaj dobrih 9 odstotkov, leta 1961 pa dobrih 18 odstotkov. S tem je število nočitev inozemskih turistov v Jugoslaviji od leta 1953 naraslo za 1078 odstotkov, od leta 1961 naprej pa za 123 odstotkov.

Več kot polovico turističnih nočitev v Jugoslaviji, in sicer 17,3 milijona, jih je lani zabeležila Hrvatska, kar kaže, da turisti v Jugoslaviji najbolj ljubijo dalmatinsko obalo. Pa tudi Slovenija je zlasti med inozemskimi turisti vedno bolj priljubljena. Lani je Slovenijo obiskalo skupno 1,14 milijona turistov, kar je za 18 odstotkov več kot leta 1963. Pri tem je število jugoslovanskih turistov v Sloveniji naraslo za 14 odstotkov, število inozemskih, ki so predstavljali skoraj dve petini vseh turistov, pa za 26 odstotkov.

Lani so v Sloveniji našli skupno 3,68 milijona turističnih nočitev, kar odgovarja 12 odstotkom vseh turističnih nočitev v Jugoslaviji. Inozemski turisti so lani v Sloveniji prebili 1,22 milijona noči, njihove nočitve pa so od leta 1962 poskočile za 75 odstotkov. Na turiste iz Zahodne Nemčije je lani odpadlo 335.000 nočitev, na turiste iz Avstrije pa 314.000. Potem so sledili Holanci z 92.000, Angleži z 80.800 in Švedski z 52.000 nočitvami.

Tipana je zadnje čase zelo spremenila svoj videz. Popravili so več hiš in zgradili kakšno novo, pred župno cerkvijo pa so lani pokrili potok Gorgons, tako da je tam sedaj lep trg in parkirni prostor

Brezje — Tu je še vse po starem, nikjer ni videti nič novega. Povsod se pozna, da ni dosti ljudi pri hiši. Njihove male njivice, ki leže visoko po strmih bregeh, ne dajejo dovolj, da bi se mogli vsi preživljati

Platišče — Ljudje te vasi komaj čakajo, da bi popravili Most na Nadiži in vzpostavili avtobusno linijo, ki bi jih povezovala z Breginjskim kotom in Kobariško, ker bi tako izšli iz osamljenosti

V KANALSKI DOLINI

Servitutne pravice na državne gozdove

To težko vprašanje čaka še vedno na ugodno rešitev - ljudem je treba povrniti škodo, ki jim jo je zadal fašistični režim, ko jih je prikrajšal na starodavnih pravicah

Evo zelo star problem, ki pa je še vedno aktualen; gre za problem državnih gozdov in sicer onih v Kanalski dolini: trbiški s 23.036 hektarji površine, od teh 14.897 ha gozda in belopeški z 2.145 ha, od katerih 1.667 ha gozdnate. Lastnik prvega gozda je «Azienda patrimoniali riuniti ex economali», ki pripada glavni direkciji «cerkvenega fonda» (fondo per il culto) pri notranjem ministrstvu in se tiče ozemlja občin Trbiž, Naborjet-Ovčja ves in Pontabel. Drugi gozd pa je last «Azienda di stato per le foreste demaniali» (ustanova, ki upravlja državne gozdove) pri ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo in se razteza samo v Beli peči, ki spada pod občino Trbiž.

Zgodovina trbiških gozdov se začne že leta 1006. Od takrat so, lahko rečemo, plemiči, fevdalci in cerkvene oblasti (škofje bamberške škofije) svobodno diktirali zakone (zadnji pravilnik - Waldund Forstordnung - je bil izdan 18.6.1721 in nosi podpis škofa Friderika Karla).

Ko so se Bamberžani v letu 1675 odnosno v letu 1759 morali popolnoma odreči svojim pravicam na Koroškem v korist Habsburžanov, so za Kanalsko dolino nastopili slabši časi. Visoki davki in pogoste vojne so škodljivo vplivale na razvoj takrat cvetočega gospodarstva. Mirne karavane, natovorjene z blagom, ki so pod Bamberžani oživljale glavno cesto skozi Kanalsko dolino, so pričeli bolj in bolj nadomeščati neproduktivni vojaški transporti. To je bila tudi doba, v kateri se je semkaj naselilo največ Nemcev. Bamberška škofija, katero je neprestano bojkotirala avstrijska vladajoča rodovina, pohlepna po oblasti in zavoljo spremenjenih časov, ki so zahtevali nove zakonodajne reforme, je sklenila pogodbo z avstrijskim cesarjem Leopoldom II. s katero se je škofija odpovedala nadvladi nekdanjega fevda, ohranila pa je dominikalne pravice na gozdno posest.

Koncem prve svetovne vojne je prišel trbiški gozd pod Italijo, razen majhnega dela (166,5 ha) v Ukvah, ki gravitira na Zilsko dolino v Avstriji. Tako je bil trbiški gozd od leta 1918 dalje, in je še danes, v začasni posesti italijanske državne uprave.

Drugi državni gozd v Kanalski dolini, to je oni v Beli peči (Weissenfels) in ki ima drugačno zgodovino, ker je bil za avstrijske vladavine pod Kranjsko namesto pod Koroško, je upravljal do leta 1925 poseben urad s sedežem v Beli peči, a so ga leto potem priključili k trbiškim gozdom.

Gimotno stanje Slovencev domačinov iz Kanalske doline se je pričelo zopet boljše šele z razvojem lesne trgovine v preteklih zadnjih desetletjih.

Lastnika obširnih in bogatih gozdnih kompleksov te doline sta sicer verski zaklad in država, toda kmetje-domačini imajo na teh gozdivih svoje stare gozdne (servitutne) pravice, ki jim dovoljujejo izsekavati vsako leto določene količine lesa za kurivo in gradnjo. Ker so ti upravičenci del tega lesa lahko odprodajali, so si precej opomogli. Fašistični režim pa jim je te pravice hotel kratiti, s čimer bi bil

domačemu prebivalstvu prizadet najhujši gospodarski udarec. Po daljši borbi se je kmetom vendarle posrečilo doseči, da so se njihove pravice reducirale le za 25%. Šele povojna vlada jim je delno dovolila uživanje starih gozdnih pravic v prejšnjem obsegu. Vse te gozdne pravice, ki jih je ugotovila in priznala Pokrajinska komisija, so označene na razpredelnici, ki sledi.

Servitutne skupine po vaseh ali zaselkih	Število upravičencev (posamezniki in sosesčine)	Gradbeni les, seniki, nasipi kub. m	Drva, razsvetljava, apnenice in pstirske staje pres. m
Lužnica in Sv. Katerina	38	137	1028
Zabnice	176	459	5090
Rabelj	60	109	1483
Kokovo	54	135	1256
Naborjet	107	229	2124
Plecut	28	62	505
Rovte	68	272	2284
Lipalja ves	63	142	1832
Trbiž	145	302	2873
Ukve	117	343	2972
Ovčja ves	60	105	1452
Skupaj	916	2292	22900

Prav je, da na tem mestu tudi pomenimo, da čaka še dober del tega težkega problema na rešitev, medtem ko je drugje, posebno na Tirolskem. Poadižju in nekoliko manj v Trentinu skozi rida izgini, seveda na vso korist hribovskega gospodarstva tistih dežel.

Medtem ko bi želeli, da bi se v trbiških državnih gozdivih rešilo vse kar najbolje v korist boljše ekonomske politike, ki bi pomagala prebivalstvu, obljubljam našim čitateljem, da se bomo na to pereče vprašanje v kratkem povrnili.

Ukve v Kanalski dolini, kjer se raztezajo mogočni gozdovi, na katere ima lokalno prebivalstvo starodavne servitutne pravice

NOVICE IZ NADIŠKE DOLINE

Priprave za proslavo 20-letnice osvoboditve

V Čedadu je zadnje cajte use razgibano, zaki se parpravljajo za proslavo 20-letnice osvoboditve, ki bo 2. maja. Ustanovil so poseben komitat, de je sestavu program. Komun bo organiziraju za svoje padlih za svobodo sprejem an jim bo podaru posebno pergameno u spomin na padle. Parpravjalni komitat je tud kupiu numizmatično zbirko, ki spominja na osvobodilno borbo an jo je izdala ustanova C.V.L. za darilo mestnemu muzeju. Poslali so vabilo tud senatorju Ferruciu Parriju an ga prosil, de bi ob priliki te velike proslave imel glavni govor.

Podbonesec

Maša u Landarski jami

Na velikonočni pondejak je bluó par nas use veselo, saj je paršlo pouno ljudi iz raznih vasi Nadiške doline an dol iz Čedada k maši, ki je bla brana v

znameniti kapelici u notranjosti Landarske jame.

Ta dan je bla u Bijačah tud sagra an je bluó tud tle use lepuó, zaki je Slovensko planinsko društvo iz Gorice priredilo semkaj izlet. Čeglih je padal dež, so naši goriški izletniki u prijaznih oštarijah dosti zabave.

Suolski proveditor u naših krajih

Pretekli tjedan je paršla k nam provincialna komisjon za suolsko gradbeništvo, ki jo je vodil suolski proveditor dr. Liuzzi, de so si ogledal parcele u Podbonescu, kjer bojo zgradil nou azilo za otroke an u Tarčetu, kjer bojo zgradil osnovno šuolo.

NESREČE. U špitau se je muorala zateč po parvo pomuoč 29 ljetna Marta Juretič iz Špehonje, zaki si je par padcu zlomila rebra. Ozdravila bo u treh tjednih.

Tud 60 ljetni Evgen Kručil ni imeu sreče. Padu je z biciklom in se takuo močno udaru u glavo, de je muoru iti u špitau.

Skilift na Matajur

Vodstvo turističnega društva «Pro Valli del Natisone», ki se je sestalo u Špetru, je razpravljalo o raznih problemih, ki zadevajo razvoj turizma u Nadiški dolini. Proučil so tud uprašanje kako speljati na vrh Matajurja dva skilifta (vlečnice za smučarje) u doužini 1200 metrov. Odhodna postaja bi bla u visokosti 1100 metrov, prihodna pa na 1500 metrov.

KOSTA PRI ŠPETRU. Teodora Marseu se je močno udarila u koljeno, zaki je padla po mokri poti, kar je šla u hrib na djelo. Ozdravila bo u dveh tjednih.

SPETER. Poročila se je naša vaščanka Pierina Dorboló s šoferjem Lucijanom Tomat iz Čedada. Prijatelji jima čestitajo.

Sv. Lenart Slovenov

Umril je Evgen Vogrič

Kar vjervati ne moremo, de ne bomo videl ankul več u naši sredi Evgena Vogriča iz Gorenje Mjerse. Smartna kosa ga je pobrala, kar mu je bluó komaj 64 ljet an tuó kar na hitro: zadela ga je srčna paraliza.

Rajnki Evgen je po usej tej zadnji uojški živu u Kobaridu, a je večkrat rad paršu u domače kraje, de se je pogovarju o tjem ali onem z domačini. Blu je borec za svobodo an zatuó je uživu kot tak povsod velik ugled. Njegovo truplo so parpejali iz Kobarida k zadnjemu počitku na domače pokopališče u Sv. Lenart, kamor ga je spremila velika množica domačinov an parjateljev iz tega an drugega kraja konfina. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Umrli an rojeni u šenlenarški fari u zadnjem ljetu

Tud par nas se dogaja žalosten pojav, de umre veliko več ljudi kot se jih rodi an zatuó že samo zavoj tega pada število ljudi, kaj šele če pomislimo na emigracijo, ki kar izpraznjuje naše vasi.

U lanskem ljetu se je rodilo u šenlenarški fari samo 13 otrok, umrlo je pa doma kar 29 ljudi, u ešteru pa 7.

Rodili so se teli: Scaunich Giorgio sin Karla an Trušnjak Marije iz Hrastovja; Simac Pavel sin Alojza an Loszach Alojzije iz Podutane; Scaunich Antonija-Marija hči Maria an Bukovac Lilije iz Hrastovja; Carrer Michela Cristina hči Claudie iz Gorenje Mjerse; Trušnjak Franc sin Rosine iz Gorenje Mjerse; Karlič Gabrijela hči Ivana an Tufo Laure iz Hrobje; Durjavič Danijela hči Giorgija an Chiabai Elde iz Podutane; Dorgnach Robert sin Viktorja an Bledič Dorine iz Utane; Faidutti Alida Elda hči Rina in Simac Elie iz Skrutovega; Brozzetti Cinzia Carla hči Franca in Tuzzi Gabrijele, Candussi Danijel sin Loris an Rainis Claudie iz Skrutovega; Terliker Damijan sin Ermenegilda an Bledič Margherite iz Jagnjeda; Bernjak Elena hči Alojza an Rukin Marije iz Pičiča.

Umrli pa so: 53 ljetni Dornjak Ivan iz Jagnjeda, 86 ljetna Terliker Antonija iz Gorenje Mjerse, 58 ljetni Gošnjak Felice iz Skrutovega, 63 ljetna Bergnach Evgenija iz Pičiča, 63 ljetni Terliker Bepo iz Podutane, 81 ljetni Scaunich Anton iz Hrastovja, 58 ljetni Terliker Ernest iz Podutane, 87 ljetni Dornjak Valentin iz Jagnjeda, 48 ljetni Paravan Atilij iz Podutane, 64 ljetna Krizetič Celestina iz Podsedrenj, 56 ljetni Papes Anton iz Skrutovega, 31 ljetni Dornjak Humbert iz Pičiča, 80 ljetna Dornjak Felicita iz Jagnjeda, 70 ljetni Rukin Zvan iz Hrastovja, 55 ljetna Vogrič Marija iz Hlaste, 46 ljetna Camagnaro Rina iz Hrobje, 46 ljetni Bledič Zvan in Podutane, 83 ljetna Rutar Marija iz Ošnjega, 31 ljetni Bernjak Ivan iz Podutane, 83 ljetna Rutar Marija iz Ošnjega, 31 ljetni Bernjak Ivan iz Skrutovega, 26 ljetni Predan Vincenc iz Pičiča, 56 ljetni Zorza Anton iz Gorenje Mjerse, 59 ljetni Tomazetič Peter iz Skrutovega, 54 ljetna Bledig Margerita iz Skrutovega, 89 ljetna Florjančič Terezija iz Jagnjeda, 87 ljetni Dreščič Angel iz Dolenje

Mjerse, 59 ljetna Chiacich Marija iz Podutane, 84 ljetni Vuch Vincenc iz Hlaste an 87 ljetna Vogrič Marija vdova Krizetič iz Skrutovega.

U ešteru so umrli: Stanič Humbert, Bernardino Stefan, Zdravlič Dante iz Dolenje Mjerse, Terliker Matilda, Namor Karel, Bledič Franc iz Utane in Vogrič Evgen iz Gorenje Mjerse.

Mažerole

NESREČA NA DELU. Zlo hudo se je udaru 38 ljetni zidar Remo Makorič iz Mažerol, ki je med djelom padu iz njekšnega zida. Par padcu si je hudo poškodoval hrbenico an zatuó so si mjedihni pridaržali prognozo.

Studenti iz Mažerol na izletu

Študenti parvega an drugega razreda srednje šuole, ki jo obiskujejo po televiziji, so šli ob priliki velikonočnih praznikov na ljep izlet. Najparvo so si ogledal čedadski muzej an stolno cjerku, potle pa so se odpejal u Gorico, kjer so si ogledal grad, šli potle u Redipuglio an nazadnje u Akvilejo, kjer so videli zanimive izkopanine iz rimskih cajtov.

Iz Terske doline

U Centi bojo ukinitili mandamentalne zapore

Že dougo časa je u prožetu, de bi ukinitili kar se da več mandamentalnih paražonou. Špeže za njihovo uzdarževanje so visoke, posebno če ve pensamo, de se pru u naši provinci dogaja malo kriminala an so zavoj tega usi periferični paražoni kvažeji prazni. Lansko ljetu so že ukinitili čedadške paražone, ljetos pa bojo zaprli še te u Palmanovi, San Danielu anu Centi anu še več drugih u nižji Furlaniji. Use pripornike bojo spravili u videmske paražone anu u Cervinjan, kjer bojo paražone ljetos modernizirali.

Hud pomladanski mraz

U videmski špitau so prepejali pretekli tjedan Pacifika Micottisa, de so ga tam obdaržali na opazovanju, zaki je kazu znake zmrznjenja. Mož je ponoči padu pod cjesto, kjer je obležu brez zavesti. Obrjetli so ga šele drugo jutro pod snegom usega zmrznjenega.

Neme

Koliko je votantou

Tele dni so spet pregledovali volilne liste an konstatali, de šteje ljetos komun Neme štiri votante več kot lansko ljetu ob istem času. Anjelé ima komun usega skupaj 2700 votantou (1310 moških an 1390 žensk).

POROKE. Vaščani anu znanci želijo dosti srenčle Tereziji anu Petru Comelli anu Joli Venuti anu Marsiliu Attimisu, ki so stopnili pretekli tjedan u skupno zakonsko živjenje.

Ahten

Starček padu u prepad

Uso našo okuolico je zlo razalostila noticija, de je tragično preminil 82 ljetni Zvan Turco iz Porčinja. Zaki je bluó sončni dan je šu starček malo pogledat okuol vasi. Napotil se je po strmi cjesti an tam mu je gvišno ratalo slabo an je padu čez cjestni rob kajšnih petnajst metrov globoko. Njegovi domači so bli zaskrbljeni, zaki ga trkaj cajta ni bluó damu an zatuó so ga začel iskat. Ušafal so ga šele več ur potem, a martvega.

Ritorna il 1° Maggio

Com'è nato è perchè e quando è nato?

La data del 1° Maggio 1866 è storica per il mondo del lavoro; e dal 1888 essa è prepotentemente e degnamente assurda e simbolo della più stretta e fraterna solidarietà mondiale dei lavoratori.

Viva e poi Viva, dunque, il Primo Maggio!

In quel lontano primo maggio 1866, infatti, a Chicago nel nuovo mondo, degli operai caddero sotto le spietate fucilate della polizia perchè avevano osato protestare contro i bassi salari di fame.

Quel lontano tragico giorno ha dato appunto i natali al Primo Maggio che ora anche l'attuale mondo del lavoro ricorda e festeggia non solo per commemorare i Martiri ma anche per sottolineare altresì la solidarietà che deve unire, al di sopra delle frontiere, delle ideologie e delle razze, i lavoratori di tutto il mondo.

Pertanto il Primo Maggio è, nei Paesi democratici, un bilancio di realizzazioni e di propositi di giuste e sacrosante rivendicazioni. Questo giorno esprime, attraverso la partecipazione del mondo del lavoro, la solidarietà totale dei lavoratori e il desiderio di conquiste sociali cui essi sono animati; solidarietà che significa unità d'intenti e di lotta e che costituisce la miglior arma e la più sicura garanzia nei riguardi di ogni rivendica-

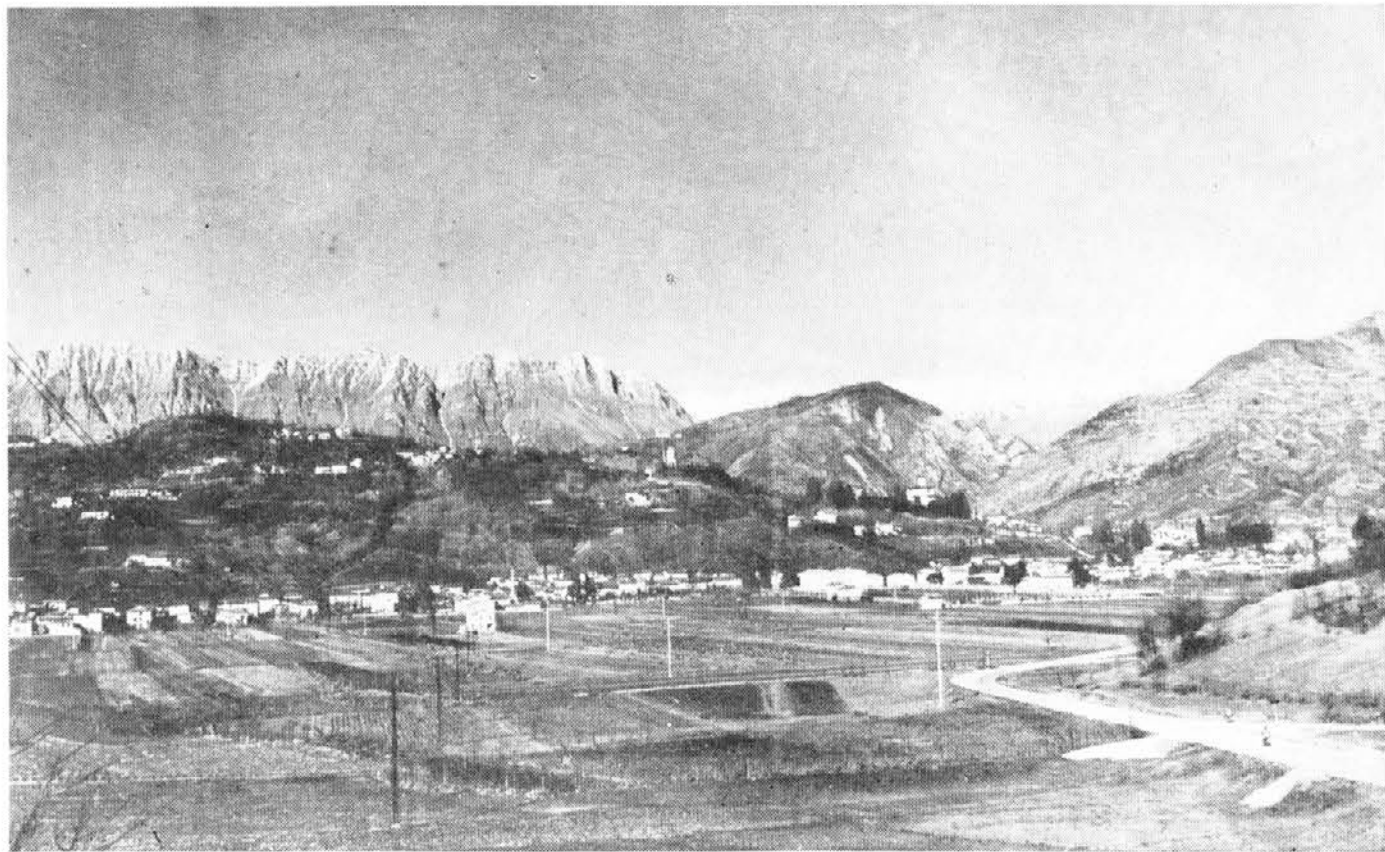
zione e di ogni conquista sociale tesa ad eliminare lo sfruttamento dell'uomo sull'uomo.

In particolare in questo Primo Maggio si tratta di lottare nel senso di raccogliere tutte le forze democratiche per opporsi ai tentativi di rinascita dello spirito e della pratica del fascismo e della guerra; nel senso di unire tutti i ceti cittadini e campagnoli in difesa delle più impellenti necessità della vita e per salvare la pace che è il massimo bene dell'umanità.

I lavoratori, è ben certo, non vogliono tornare indietro, ma non vogliono nemmeno fermarsi per via: vogliono andare avanti! Ma uniti.

E in questo nuovo Primo Maggio si vuole appunto riconfermare l'assoluta necessità di creare la più larga unità tra le masse lavoratrici; quella unità che costituisce il più efficace strumento atto a rinnovare solennemente il patto di solidarietà che deve legare i fratelli lavoratori di tutto il mondo e permetter loro la più rapida avanzata verso traguardi migliori; e nell'unità internazionale della classe operaia sta, oggi più che mai, la garanzia di nuove avanzate e di nuovi successi sulla via dell'emancipazione del lavoro da ogni sfruttamento.

Evviva al Primo Maggio, evviva tutte le forze del lavoro!

Centa — biser Furlanije, kjer so se v tej zadnji vojni odigrali hudi boji. Osvobodili so jo 28. aprila borci IX. Korpusa skupno s furlanskimi partizani. Čenta leži tik ob vhodu 20 km dolge Terske doline, ki je iz turističnega vidika izredno zanimiva. Nad levim tekom Tera leži Zavrh, kjer so znamenite Završke jame, na dnu doline pa je Muško pogorje

Prvi maj v osvobojeni Čenti

Delavci iz tovarne v Bulfonso pri Centi so se delj časa pripravljali na prvi maj. Tiste dni pa je bila borba za osvoboditev na višku in so dali od sebe vse svoje sile. Delo v tovarni jih ni oviralo, da ne bi krepko podprli partizanov. Pomagali so z vsem, kar premore delavec in ljudstvo, da omogočijo skorajšnji prihod partizanov - osvoboditeljev.

Zadnje borbe na tem sektorju so bile težke in krvave; zdelo se je, kakor da bi se v tem kotu nakoščili vsi Nemci. Besneli so kakor divje zveri. Zavezniška letala so jih neusmiljeno kosila, partizani pa stiskali v vedno tesnejši obroč. Nemške kolone, pomikajoče se proti Vidmu, so se spremenile na mah v živo zmes ljudi, konjev, voz in avtomobilov. Municija, ki so jo vozili, je v plamenu letela v zrak in tako je postajal prizor še strahotnejši. Strojnice so gosto kosile in prestregale vsako živo bitje na poljani; minometi in ročne bombe so peli bobneče svojo smrtonosno pesem. Ravno takrat so se združile s I. bataljonom Briško-beneškega odreda za zadnji napad pod enotnim vodstvom tudi garibaldinske edinice. Borba za osvoboditev mesteca Čente je trajala nepretrgoma od jutra do večera in še ves drugi dan.

Iz bojne črte so prinašali v malo dolinico tik za hišo partizanske ranjence. Ljudje so jih toplo sprejemali, jim odstopali svoje postelje in skrbeli zanje. Od jurišne čete je bil ranjen v rame in glavo krepak mladenič. Zaradi velikega pretresa ni več govoril in glas mu je grčal iz grla. Obvezali so ga le za silo in položili v posteljo. Edina želja, ki jo je izrazil, je bila, da je najprej pokazal na suknič, ki so mu ga potem izrezali iz njegovega ranjenega telesa. Na levi strani sukniča je visel znak hrabrosti. Dali so mu ga in trepetajoči prsti so se ga krčevito oprijeli. Revež je v teh svojih posebnih bolečinah dobro razumel, kako krvavo ga je zaslužil. Vse je dal za zmago, in sedaj, ko je svoboda stala pred vrati, je usihalo njegovo mlado življenje. Zadnja beseda, ki je le še potihoma privrela na dan, je bila namenjena svobodi.

Partizani so vdrli v mesto in napačili nemške tanke z ročnimi bombami; po čentskih ulicah je tekla kri; ljudje, ki so bili skriti v hišah in niso mogli zaradi nepretrgane ofenzive nikamor, so dajali partizanom pojasnila o razmestitvi sovražnika in jih močno spodbujali. Partizanom so se priključili tudi delavci iz tovarne v Bulfonso in skupno čistili z ulice krvolečnega

zmaja. Med umikajočimi se Nemci so bili tudi vlasovci. Za njihove zasluge v vojni so jim nacisti obljubili zemljo v Furlaniji. V Nemah (Nimis) so si bili zemljo že razdelili, toda pri tem so si segli med seboj krepko v lase, streljali so drug na drugega in se prepirali, kdo naj bi dobil več zemlje, ki so jo pokradli kmetom.

Z dnevom osvoboditve je prišel tudi prvi maj. Zastave so zavihrale in mesto je zadihalo v svobodi. Nikdar v zgodovini ni prišlo tu bratstvo med Slovenci, Furlani in Italijani tako čisto do izraza kakor one dni; šovinizem je bil tuj vsakomur, ki se je boril za srečnejšo bodočnost! Ljudstvo je imelo svojo prvomajsko proslavo na glavnem trgu. Delavci so prišli v povorki s svojo delavsko zastavo na čelu in prepevali; vsakdo je imel na prsih pripeto kovinasto rdečo zvezdo, proizvod bulfonske tovarne. Take zvezde so delavci podarili vsem prisotnim partizanom. Plapolale so visoko: rdeča zastava ter italijanska in slovenska zastava. Na trgu je donela Internacionala; vrele so na dan še vse partizanske pesmi! Ljudje so prihajali iz hiš in obsipavali borce s cvetjem, dekleta pa so ga partizanom zatikala v puškine cevi ter veselo vzklikala: «Viva i partigiani, viva i nostri liberatori! Vive i partigiani, vive i nostri liberatori! Ziveli partizani, ziveli naši osvoboditelji!».

Govornik je s tresočo roko kazal na kadečo se hišo, kjer so že tri dni gorela trupla ujetih partizanov, ki so jih Nemci med umikom zažgali. V prvem zadihu svobode se je spominjal predvsem padlih domačinov. Z enominutnim molkom so počastili spomin vseh padlih za svobodo.

Šele dva dni po osvoboditvi se je od Vidma sem prikazala kolona angleških tankov. Partizani so jih sprejeli dostojanstveno in prijateljsko, kakor gre to zaveznikom-soborcem.

Še druge kratke novice

DOLENJANI. V čedadski špi-tau so muorali pejati 46 letnega Jožefa Chiabaia, zaki si je par oranju s traktorjem močno poškodoval levo nogo. Ozdravu bo u adnim mjescu.

KANALIČ. U Galianu je povozu njek auto 16 ljetno Lauro Makorič. Dobila je več lažjih poškodb, zavoj katerih se bo muorala zdraviti deset dni.

SV. LENART. Kumeta Antona Predana je cabnila krava naravnost v obraz an mu zlomila desnolčno kuost. Prepejali so ga u špi-tau, kjer bo muoru ostati 40 dni.

REX

Industrie A. ZANUSSI

PORDENONE (Udine)

HLADILNIKI - TELEVIZORJI - PRALNI STROJI - ŠTEDILNIKI
VELIKE KUHINJSKE, PRALNE IN HLADILNE NAPRAVE ZA
HOTELE, KOLEKTIVE IN RESTAVRACIJE

15. SEPTEMBER
ANHOVO
JUGOSLAVIJA

Obmejni sejem «Alpe Adria»

Dne 15. maja bodo v Ljubljani, v prostorih Gospodarskega razstavišča, odprli letošnji obmejni sejem «Alpe Adria». Posebno so zainteresirani za ta sejem gospodarski krogi Furlanije. Po uspešni industrijski kooperaciji med velepodjetjem Rex-Zanussi iz Pordenona s podjetjem «Gorenje» v Velenju glede izdelave super-avtomatičnih pralnih strojev, je razumljivo, da je vrsta industrijskih podjetij v Furlaniji, ki bi tudi rada stopila v industrijsko sodelovanje z industrijskimi podjetji v Sloveniji in na Hrvaškem. Goriški in Tržaškemu se pozna, da opravljata preko avtonomnih računov na podlagi videmskega sporazuma o obmejni blagovni izmenjavi dolgoletne trgovske posle in da zaradi tega dobro poznajo tržišče in proizvodne sposobnosti na jugoslovanskem obmejnem območju, medtem ko pa Furlanija ni bila tega deležna. Spriču tega je toliko bolj razumljiva težnja furlanskih gospodarskih operaterjev, da bi se čimbolj seznanili s potrebami in možnostmi gospodarske dejavnosti severno-zahodnega dela jugoslovanskih pokrajin. Za slovenske kupce bo posebno zanimivo, da bo podjetje Rex iz Pordenona nastopilo na sejmu s številnimi svojimi proizvodi in jih med sejmom imelo v obratu. Proizvodi Rex so se prav v minulih mesecih zelo razširili po Sloveniji in po Hrvaškem po svojih nizkih izvoznih cenah, in sedaj se bodo razširili še bolj, ker je cena zaradi tolikšne proizvodnje še nižja. Prav pred dnevi je industrija Zanussi iz Pordenona sklenila, da bo zopet znižala ceno pralnim strojem še za 10 procentov. Potencialni kupci si veliko obetajo od kooperacije Rex-Gorenje glede kakovosti, cen in dovoljne založenosti tega.

Gospodarski zbornici Slovenije in Hrvaške pa tudi hitita s svoje strani obveščati domače proizvajalce in trgovska podjetja o ugodnostih, ki jih prav sejem «Alpe-Adria» daje izven redne blagovne izmenjave med obema državama.

SVEČKE
AVTOELEKTRO
TOLMIN

garancija
brezhibnega
delovanja
motorja!

